

Suomen lehdistön menetetty maine?

Eeva Vuoren julkinen myllytys 16.8.-24.8.97

Suomen Kuvalehti julkaisi 15.8.97 numerossaan Saska Saarikosken tekemän haastattelun oikeusneuvos Eeva Vuoresta. Haastattelujutussa oli muun muassa oheinen katkelma.

Varakkuus valkuttaa syyllisyysasteeseen

Hemmingin perusteluissa huomiota herätti myös kohta, jossa syyttäjä piti saatua hyötyä vähäisenä asianomaisten »tuloihin ja varallisuuteen nähden». Lehtimajan mielestä perustelu varjelsi hyvätuloisia ja varakkaita joutumasta oikeuteen.

Vuoren mielestä syyttäjä ja oikeusasia-

”Minkään ulkopuolisen tahon ei pidä voida painostaa korkeimman oikeuden jäsentä eroamaan.”

mies lähestyivät asiaa eri ajankohtana ja eri suunnilta.

»Lehtimaja pohti asiaa enemmän yleisen edun kannalta kuin syyttäjä. Oikeusasiamehen ratkaisussa on kiinnitetty huomiota useisiin sellaisiin seikkoihin, joita ei syyttäjäkoulutuksessa ole samalla tavalla painotettu tai joihin on suhtauduttu toisella tavalla. Mahdollisesti syyttäjä on kiinnittänyt oikeusasiameistä enemmän huomiota syyllisyysasteeseen.»

Vuori selvittää, että syyllisyysasteella tarkoitetaan sitä, kuinka tuomittava teko on yksilön omista lähtökohdista nähden.

»Jos varakas henkilö kavaltaa tuhat markkaa, sillä on hänelle pienempi henkilökohtainen merkitys kuin pienituloiselle ihmiselle, joka kavaltaa saman summan. Siten hänen syyllisyysasteensa on oikeudellisesti ajatellen pienempi.»

Lienee vielä jonkinmoisessa muistissa, millaisen mediamylläkkän katkelmaan sisältyvä, suorana lainauksena Eeva Vuoren suuhun kirjattu lausuma ”Jos varakas henkilö kavaltaa...” nostatti. Ennen tarkempaa paneutumista itse mylläkkään, sellaisena kuin se lehtien palstoilla hyökyi, on kiinnostavaa verrata haastattelujutun katkelmaa Vuoren alkuperäisiin sanoihin, jotka *SK* julkaisi 21.8.97 numerossaan:

... olettaisin ett' syyttäjä on lähtenyt siitä, että tuota, syyllisyysaste, ett' ett' siis henkilön varallisuus ja taloudellinen asema vaikuttaa tähän syyllisyysasteeseen. Jos henkilö, jolla on isot tulot, kavaltaa tuhat markkaa, se on ihan erituntone ku, ku, jos sen kavaltaa henkilö, joka, joll' on pienet tulot. Siis niin ku sen henkilön oman syyllisyyden kannalta...

Muokatessaan Vuoren puhetta haastattelujutuksi toimittaja on jakanut tämän lausuman kahtia. Ensimmäisen virkkeen, jossa Vuori arvelee mistä ”syyttäjä on lähtenyt”, toimittaja on sijoittanut haastattelujutussa sanoilla ”Lehtimaja pohti asiaa...” alkavan suoran lainauksen viimeiseksi virkkeeksi. Tätä seuraa epäsuoraa esitystä oleva jakso, jossa Vuori selvittää, mitä syyllisyysasteella tarkoitetaan, ja vasta tämän jälkeen seuraa loppu alkuperäisestä lausumasta omaksi suoraksi lainaukseksi

muokattuna ”Jos varakas henkilö kavaltaa...”. Alkuperäisen lausuman katkaisu epäsuoraa esitystä olevalla kappaleella (jonka yhteys alkuperäisestä

puheesta julkistettuun on muuten aika hämähäi aiheuttaa sen, että varakkaan ja vähätuloisen syyllisyysastetta koskeva pohdinta etäännyttävää haastattelujutussa lähtökohdastaan eli Vuoren sitä koskevasta pohdinnasta, mistä "syyttäjä on lähtenyt". Eroa vahvistaa yleistävä väliotsikko "Varakkuus vaikuttaa syyllisyysasteeseen".

Olisi kiinnostava tietää, olivatko nämä temput tahattomia vai tahallisia ja jos tahallisia, mihin Saarikoski niillä pyrki. Niin tai näin, rikkaan ja köyhän syyllisyysastetta koskevan pohdinnan kiteyttäminen lähtökohdastaan erotetuksi repliikiksi tarjosi toimittajille kulta-lautasella herkkulainauksen, johon – tosin pienellä viiveellä – iskettiinkin hanakasti kiinni. Ja koska sitä 'hyvään lehtimiestapaan' käsiteltiin irrallaan siitä yhteydestä, jossa se *SK:n* jutussa sentään oli, ei ole kovin kummallista, että Vuoren alettiin päätellä pitävän rikasta pienempänä konnana kuin samaan rötökseen syyllistyvää köyhää. Repliikin tulkintaa Vuoren omista oikeustajua ilmentäväksi avitti toki sekin, millaiseksi julkinen kuva koko Vuorten tapauksesta oli kehkeytynyt elokuuhun 1997 tultaessa.

Mylläkän kulku lehdistössä

SK haastatteluineen ilmestyi perjantaina 15.8. Lehdistä repliikin havaitsi ripeimmin *Helsingin Sanomat*, jonka lauantain 16.8. Sanottuapalstalla se oli sanatarkasti mutta vailla vihjetäkään kontekstista, joka sitä *SK:n* jutussa ympäröi. Näin repliikki alkoi elää omaa itsenäistä elämäänsä. Tutkimissani sunnuntain 17.8. lehdissä siihen ei kylläkään viitattu, vaikka Vuori olikin niissä esillä TV1:n Lauantaivekkarille antamansa haastattelun ansiosta, josta STT oli tehnyt uutisjutun. Varsinaisesti lehdistömylläkki alkoi paisua maanantaista 18.8. eteen-

Tapaus Vuoren taustaa

Kirjoituksessa käsitellyn episodin taustaksi on paikallaan palauttaa mieleen Ilkka ja Eeva Vuoren tapauksen aiemmat käännteet. Lähtökohtanaan oli Ilkka Vuoren veronkierto 90-luvun alussa tehdyn mökkikaupan yhteydessä. Ostaja Juhani Lepä paljasti asian marraskuussa 1996 katsoessaan, että Eeva Vuori oli ollut sen takia jäävi käsittelemään hänen KKO:ssa hyläytyksi tullutta valituslupahakemustaan ns. Matintalon jutussa. Paljastuksen johdosta poliisi ryhtyi tutkimaan kauppaa. Tulosten perusteella lääninsyyttäjä Kari Hemminki ei katsonut aiheelliseksi nostaa syytettä sen enempää Ilkka kuin Eeva Vuorta vastaan – jälkimmäisen epäiltiin olleen tietoinen veronkierrosta ja siten osasyllinen asiaan. Eduskunnan apulaisoikeuskansleri Jukka Pasanen siunasi Hemmingin päätöksen. Sitävastoin eduskunnan oikeusasiamies Lauri Lehtimajan mielestä syyte olisi ollut paikallaan nostaa, vaikkei hän toisaalta pitänyt kääntä lääninsyyttäjän menettelyä virheellisenä. Näiden vaiheiden ajan Eeva Vuori pysytteli poissa julkisuudesta. Julkisuuteen hän astui heinäelokuun vaihteessa 1997 ilmestyneelle Eeva-lehdelle antamassaan haastattelussa. Media kohisi jo siitä jonkin verran, koska se tulkitsi Eeva Vuoren sanoneen haastattelun yhdessä repliikissä, että Juhani Lepä oli soitellut hänelle esittäen tappouhkauksia. Mutta tämä jäi vielä pintaväreilyksi verrattuna siihen mediamylläkkään, jonka Suomen Kuvalehden 15.8.97 julkaisema haastattelu nostatti ja joka on tämän kirjoituksen aiheena.

Kirjoitus perustuu seuraavien lehtien Eeva Vuorta käsitteleviin uutis- ja muihin teksteihin ajalta 16.8.-24.8.97: Aamulehti (AL), Demari, Etelä-Suomen Sanomat, Helsingin Sanomat (HS), Hämeen Sanomat (HäS), Iltalehti (IL), Ilta-Sanomat (IS), Kaleva, Kansan Uutiset, Pohjalainen, Satakunnan Kansa, Savon Sanomat ja Turun Sanomat (TS). Muutamaa lehteä seurasin myös 25.8.97 alkaneella viikolla.

päin. Sitä lienee paras tarkastella niiden kehysten pohjalta, joihin asia mylläkän eri vaiheissa sijoitettiin.

Varsin pitkään hallitsevana kehyyksenä oli *oikeudenkäyntikehys*. Eriarvoisuusrepliikkiä alettiin käsitellä lehdistössä tavalla, joka viittasi siihen, että se oli mielletty vakavaksi rikkomukseksi normeja ja yleistä moraalialueita vastaan. Ja kun rikkomus oli valppaasti havaittu, oli nostettava syyte ja todistettava se perustelluksi. Tämä oikeudenkäyntikehyyksen osaksi sijoittuva *syytekehys* alkoi kehkeytyä maanantaina 18.8. Selvimmän muodon se sai *Iltta-Sanomissa*, johon haastateltiin liuta oikeusoppineita, moraalialue asiantuntijoita ja tavallisia kansalaisia nähtävästi muitta mutkitta sen olettamuksen pohjalta, että eriarvoisuusrepliikki edustaa Vuoren oikeustajua. Oikeusoppineet pöyristelivät, moraalialueantajat pöyristelivät ja tavallinen kansakin pöyristeli, joskin vähemmän kuin edelliset. Joka tapauksessa lehden painettu todisti, että rikkomus on tosiasia. Syytekehystä viriteltiin maanantaina myös *Aamulehdessä* ja *Iltalehdessä*, joskin vaatimattomammassa muodossa kuin *IS*:ssa.

Tiistaina 19.8. syytekehystä naulattiin lehdistössä tukevammaksi. Maanantain *IS*:stä mallia ottaen *AL* julkisti uutisessaan joukon oikeusoppineiden lausuntoja, joissa tuomittiin yhteen ääneen Vuoren ”kannanotto”. Jutun tähdeksi oli kohotettu prof. Terttu Utriainen, joka ainoana haastatelluista ”siirtäisi Vuoren toisiin tehtäviin”. Tästä hän ei ollut pukahtanut vielä *IS*:n haastattelussa mitään. Joka tapauksessa oikeudenkäyntikehyyksen päättävä *tuomiokehys* alkoi saada rangaistusharkinnan muodossa hahmoaan – näin *IL*:ssakin, jossa Vuoren ”lausuntoa” tuomitsevia Kari Häkämistä ja Olavi Heinosta haastatellut toimittajat kyseli, pitäisikö Vuoren erota, tosin saamatta kovin yksiselitteisiä vastauksia. Selvimmin rangaistusharkinnan nostivat esiin tiistaina eräät pääkirjoitukset. *Pohjalainen* tärytti, että ”Vuoren on osattava tehdä oikeat johtopäätökset ja jätettävä paikkansa täytettäväksi”. *Turun Sanomat* säesti vähän vaimeammin: ”Viimeistään tällä lausunnolla Vuori osoittaa, ettei hän ole viran hoidossa sen luottamuksen arvoinen, jota maan korkeimman oikeusistuimen tuomarilta pitää voida edellyttää.”

Keskiviikkona 20.8. puolustus sai puheenvuoron lehtien uutispalstoilla. Tiistaina Vuori oli antanut haastattelun STT:lle, ja STT:n siitä tekemän uutisen julkaisivat useimmat tutkimistani lehdistä. Uutisen mukaan Vuori oli korostanut, ettei eriarvoisuusrepliikki kuvaa hänen omia ajatuksiaan ja että hän pyrki siinä selvittämään, miksi syyttäjä Kari Hemminki jätti nostamatta syytteen hänen ja miehensä Ilkka Vuoren mökkikaupan veronkierrosta. Vaikka Vuori sai näin tilaa omalle kannalleen, puolustautuminen jäi vaisuksi, koska altavastaajan asemassa hänen puheenvuoronsa leimautui ’selittelyksi’. Sitäpaitsi pääkirjoituksissaan tai kolumneissaan lehdet sivuut-

tivat Vuoren kannan tykkäänään. Ainoa poikkeus lienee ollut *Åbo Underrättelser*, jossa Torbjörn Kevin katsoi, että eriarvoisuusrepliikissä Vuori tulkitse syyttäjän toimintaa ottamatta itse siihen kantaa suuntaan tai toiseen.

Torstaina 21.8. lehdistö siirsi asian oikeudenkäyntikehyksen loppuun sijoittuvien *tuomio-* ja *täytäntöönpanokehysten* puitteisiin. Soveliaaksi ran- gaistukseksi nähtiin – yllätys, yllätys – Eeva Vuoren ero virastaan. Toimit- tajat tivasivat Heinospelta, Håkämieheltä ja lopulta itseltään presidentti Ah- tisaarelta, pitäisikö Vuoren erota, ja saivat vastauksia, joita ‘hyvää lehti- miestapaa’ nähtävästi loukkaamatta voitiin tulkita seuraavien otsikoiden tapaan: “Paine Eeva Vuoren eroon kasvaa” (*IS*, 21.8.), “Häkämies ja Hei- nonen toivovat erokirjettä” (*IL*, 21.8.) ja “Ahtisaari kehottaa epäsuorasti Vuorta eroamaan” (*AL*, 21.8.). Pulmaksi nousi kuitenkin tuomion täytän- töönpano tuomarien erottamattomuuden takia. *IL* ja *IS* nostivatkin Heinosta ja Håkämiestä jututtaessaan esiin kysymyksen, pitäisikö muuttaa “lakia Eeva Vuoren takia” (*IS*, 21.8.). Tätä raflaavampia otsikoita ei ilmei- sesti tohdittu sommitella kysymykseen saatujen ympäripyöreiden vastausten pohjalta.

Samaan aikaan torstaina 21.8., kun kansa luki lehdistössä erokehotuk- siksi tulkittuja isokenkäisten lausuntoja, *SK* julkisti haastattelujutun eriar- voisuusrepliikin pohjana olleen sanamuodon suoraan nauhalta purettuna. Sen seurauksena asian lehdistökäsittelyä torstaihin asti hallinnut oikeu- denkäyntikehyks alkoi hajota. Tutkimissani perjantain 22.8. lehdissä se oli suuremmassa tai pienemmässä määrin korvautunut sellaisella, jota lienee osuvinta kutsua *tasapainoilukehykseksi*. Alkuperäinen sanamuoto alkoi il- meisestikin herättää kiusallista epäilyä siitä, oliko alunperin vankkumatto- malta näyttänyt ja monilla todistajalausunnoilla pönkitetty syyte sittenkin huteralla perustalla ja tuomio sittenkin hätiköity.

Selvintä tasapainoilu oli *IS*:ssa. Lehti haastatteli jälleen joukon oikeu- den ja moraalinvartijoita, nyt siitä, mitä Vuori alkuperäisen sanamuodon valossa oli mahtanut tarkoittaa puheellaan rikkaan ja köyhän syyllisyyssas- teen erosta. Kysymystä pähkäiltyään enemmistö heistä päätyi uutisen mu- kaan siihen, että on mahdotonta ratkaista, edustaako tuo puhe Vuoren omaa näkemystä vai eritteleekö hän siinä Hemmingin päätöksen taustaa. Tasapainoilulinjalla oli myös niin Mika Mölsä kolumnissaan kuin lehti it- se pääkirjoituksessaan, jossa se yhtäältä myönsi, että “julkisuudessa on voi- tu jakaa tuomioita liian aikaisin”, mutta korosti toisaalta tuomiokehykseen sijoittuvaa puheenpartta hyödyntäen, että Vuori tehköön “ratkaisut omas- ta tulevaisuudestaan itse”. Tasapainoa lehti haki edelleen julkaisemalla sekä Vuoren kannalta myönteistä että kielteistä aineistoa. Edellistä edustaa Vuoren haastatteluun perustuva uutinen eriarvoisuusrepliikin alkuperäistä sanamuotoa tutkailevine kainaloineen, jälkimmäistä etenkin “Hei!”-palsta,

johon haastatelluista kansalaisista kaikki tuomitsivat Vuoren. Lehti ei pitänyt vaivan väärinä kertoa, tiesivätkö he eriarvoisuusrepliikin pohjana olleen sanamuodon.

Tasapainoilukehys löytyi monista muistakin lehdistä. Esimerkiksi *IL*:n Jari Pekkanen kertoi, ettei Vuori sanonut “nauhoitetussa haastattelussaan, että rikkaiden pitäisi päästä lain edessä helpommalla kuin köyhien”, mutta antoi uutis- ja kolumnimuotoa yhdistelevän juttunsa lopuksi sijaa sille *SK*:n päätoimittaja Tapani Ruokasen lausumalle, että “Vuorelta lipsahti sitenkin totuus” – mitä tämä sitten tarkoittaneekin. Useimmissa lehdissä asia kuitattiin *STT*:n uutisella, jonka mukaan eriarvoisuusrepliikin alkuperäinen sanamuoto “ei anna kiistatonta osviittaa siitä, että Vuori olisi itse sitä mieltä, että laki on rikkaalle toinen kuin köyhälle”. Siis ei “kiistatonta”, mutta osviittaa kumminkin. Tästä linjasta poikenneeseen *HS*:iin palaan kohta.

Lauantain 23.8. lehdissä on vaikea puhua enää mistään yhtenäisemmästä kehyksestä. Joissakin jutuuissa jatkettiin syyte- ja tuomiolinjaa. Niinpä *AL* julkaisi Matti Pitkon alakerran, jossa arvosteltiin Vuoren kantaa, että media olisi heittäytynyt hänen ajojahtiinsa. Pitkon mukaan eriarvoisuusrepliikki oli pöyristyttävä ja “hakee vertaistaan maamme oikeushistoriassa”. Alakerta tosin oli viikon vanha alustus Journalismin päiviltä. *Pohjalainen* puolestaan jatkoi pääkirjoituksessaan tyrnävällä erottamislinjalla. Myös *IL* pysytteli syytekehyksessä, joskin syytettynä oli nyt Ruokanen. Lehti patisteli sähköellään arvon pastoria haastattelukehityksen kurssille, “jolla harjoiteltaisiin ajatusten ymmärtämistä”. *IS*:ssa ja *HS*:ssa taas nousi esiin *syyttäköön itseään -kehys*. Esimerkiksi *IS*:n Vesa-Pekka Koljonen kirjoitti, että se “epämukava julkisuus, minkä julkisuuden kohde on omalla munimisellaan aikaansaanut, kuuluu hänen omaan piikkiinsä”. Hannu Savola täydensi, että “ikävässä asiassa julkisuusmyllyyn joutuminen on rankka kokemus, jossa julkisuuden kohde tekee helposti virheitä”.

Sunnuntaina 24.8. aihe oli jo suurin piirtein kadonnut lehtien palstoilta. Merkillepantavaa kuitenkin on, että tuolloin julkaistiin ainoa kokoaamaani lehtiaineistoon sisältyvä, Eeva Vuorelle osoitettu anteeksipyyntö. Sen esitti *AL*:n päätoimittaja Hannu Olkinuora. “Vuorelta pitää pyytää anteeksi viime viikon raukkamaista teurastusta”, hän kirjoitti kolumnissaan ja jatkoi, että “meidän toimittajien on syytä mennä itseemme”. Silti hänkin suuntasi raskaimman pommituksen *SK*:een sanoen, että eriarvoisuusrepliikin kääntäminen Vuoren “mielipiteeksi on huonoa journalismia”. Sitähän se olisi, jos Saska Saarikoski olisi niin tehnyt. Tosiasiassa hän muotoili kohdan parasta mahdollista ‘lehtimiestapaa’ noudattaen niin, että se on tulkittavissa eri tavoin, myös siten, että repliikissä Vuori pohtii Hemmingin syyttämättäjättämispäätöstä. Se, että toimittajat tulkitsivat sen oi-

tis osoitukseksi Vuoren omasta oikeustajusta, menee kyllä puhtaasti heidän piikkiinsä. Lieneekö Saarikosken tavoitteena ollut itseään narauttamatta naruttaa sopulilauma säntäämään pitkin tätä reittiä?

Ällistyttävintä aineistossa onkin, kuinka yksisilmäisesti asian käsittelynäkökulma määräytyi sen tulkinnan pohjalta, että eriarvoisuusrepliikki edustaa Vuoren omaa oikeuskäsitystä. Ihmetyttää esimerkiksi, miksi kriittinen lehdistö ei ryhtynyt peräämään, onko syyteharkinta Suomen oikeuskäytännössä todella niin 'väljää', että syyte jätetään nostamatta jos rötöksestä saatu hyöty on vähäinen asianomaisen tuloihin ja varallisuuteen nähden. Tosin täysin pimentoon kysymys ei jäänyt. Yhtenä harvoista *IS*:n Mika Mölsä tarttui siihen kolumnissaan (22.8.) tulkiten Hemmingin syyttämättäjättämispäätöksen motiiviksi sen, "että koska teolla ei voinut olla suurta merkitystä rikoksesta epäillyn taloudelle, epäilty ei voi pitää sitä moitittavana eikä häntä pidä siis syyttääkään", ja mietiskellen sitten: "Eli mitä vähemmän tunnet syyllisyyttä, sitä vähemmän on aiheutta syyttää. Eivät kai Eeva Vuori ja Kari Hemminki voineet tätä tarkoittaa?"

Helsingin Sanomien soolo

Tutkimassani lehtiaineistossa *HS* poikkesi asian käsittelyssä muista lehdistä selvästi – eikä, kuten suurimmalta ja kauneimmalta voisi odottaa, suinkaan parempaan suuntaan. Kuten todettu, lehti julkaisi eriarvoisuusrepliikin ensimmäisenä, kylläkin sanatarkasti mutta ottamatta mukaan sitä yhteyttä, jossa se *SK*:n haastattelujutussa oli. Uudestaan lehti palasi asiaan tiistaina 19.8. pääkirjoituksessaan "Omituista puhetta". Kirjoittajan mukaan Vuoren puheet rikkaan ja köyhän syyllisyyden erosta vaarantavat KKO:n maineen. Tätä toimituksellista kannanottoa ei lehdessä pohjustanut yksikään uutinen. Keskiviikkona 20.8. *HS* julkaisi uutisen Vuoren STT-haastattelusta. Toisin kuin muissa lehdissä – *IS*:ia lukuunottamatta – siinä ei kerrottu Vuoren omaa näkemystä siitä, mitä hän oli tarkoittanut puhuessaan rikkaiden ja köyhien syyllisyysasteen erosta.

Eniten muista lehdistä eroaa kuitenkin *HS*:n perjantain 22.8. numero. Kun muut lehdet julkaisivat *SK*:n torstaina julkistaman eriarvoisuusrepliikin alkuperäisen sanamuodon, *HS* kuittasi asian sanomalla uutisessaan vain, että "Suomen Kuvalehti julkaisi torstaina kiistellyn sitaatin kokonaisuudessaan". Kiinnostavaa on myös, että *HS* jatkoi iltapäivälehtien torstaina avaamaa kysymystä perustuslain mahdollisesta muuttamisesta Vuoren erottamiseksi. Asiasta haastateltu Olavi Heinonen vastasi suoraan lainattuna: "Jos hän (Vuori) ei eroa, niin oletan, että silloin ruvetaan miettimään lainsäädännön muuttamista, joka on periaatteelliselta kannalta mi-

nusta kovin onneton tilanne”. Ja Heinonen jatkoi: “Sen jälkeen kun tämä asia on hoidettu loppuun, ei minun mielestäni ole mitään tarvetta puuttua tähän tuomarien erottamattomuutta koskeviin säännöksiin.” Premisivulkaan *HS* totesi, nähtävästi edellisiin lainauksiin tukeutuen, että “Heinosen mielestä perustuslakia voitaisiin jopa väliaikaisesti muuttaa, jotta KKO pystyisi taas normaaliin työskentelyyn”.

Hiukan menee ihmetyksen sormi kummastuksen suuhun. Esittikö Heinonen lainatuissa sanoissaan todellakin, että hänen mielestään perustuslakia voitaisiin väliaikaisesti muuttaa Vuoren poistamiseksi palliltaan? Samaisen perjantain TV1:n K. Tervo -haastattelussa hän kiisti jyrkästi sanoneensa tällaista. Eivätkä suorat lainauksetkaan tätä todista. Niiden mukaanhan Heinonen vain oletti, että lainmuutosta ruvetaan miettimään. Tällaisille seikoille tyynesti olkiaa kohauttaen *HS*:n pääkirjoittaja lausui lauantaina 23.8., ettei Heinonen

ole jaksanut loppuun asti olla viileänä. Hän vihjaa (HS 22.8), että perustuslakia saatetaan joutua muuttamaan Eeva Vuoren vuoksi, jotta hänestä päästään eroon. Se on tuskastuneen miehen ajattelematonta puhetta.

Vaikka verbi “vihjata” muotoilua hiukan lieventääkin, pääkirjoittaja panee kannan lainmuutoksen tarpeesta varsin selvästi Heinosen eikä häntä perjantain lehdessä tähän suuntaan tulkinneen toimittajan piikkiin. *HS*:n naruun lankesi lauantain 23.8. *AL*, joka kirjoitti uutisessaan, että Heinonen “väläytti perjantain Helsingin Sanomien haastattelussa jopa perustuslain väliaikaista muuttamista Vuoren tapauksen ratkaisuksi. Muutoksella poistettaisiin tuomarien erottamattomuus.” Ja tähän Heinosen puheesta muokkautuneeseen fiktioon kuin täytenä totena reagoiden lehdistö jyräytti pontevasti ehdottoman ein “lex Vuorelle” (mm. *IL* ja *IS* 22.8. sekä *AL* ja *Savon Sanomat* 23.8.).

HS:n lauantain 23.8. pääkirjoitus on kiinnostava siksikin, että vaikka eriarvoisuusrepliikin alkuperäinen sanamuoto oli jo julkisesti tiedossa, pääkirjoittaja ei suostunut perääntymään sille aiemmin kiteytyneestä tulkinnasta. Hänen mielestään kyse oli siitä, että *SK* – “päätoimittajan mukaan yhteisymmärryksessä Vuoren kanssa” – suomensi tämän sekoilleita sanoja, minkä tuloksena lukijat sitten “saivat hämmästeltäväkseen Eeva Vuoren käsityksen rikkaan ja köyhän kavaltajan syyllisyyden erosta”. Siitä mahdollisuudesta, että Vuori olisi sanoillaan saattanut tulkita Hemminkiä, *HS* ei pukahtanut sen enempää tässä pääkirjoituksessa kuin muulloinkaan halaistua sanaa.

Lehdistö Pontius Pilatuksena

Lehdistö pesi hanakasti käsiään vaikenemalla jatkuvasti omasta osuudestaan mylläkkään, jota se tosiasiaassa oli käynnistämässä ja pitämässä yllä. Sehän se – muun median säästyksellä – patisteli niin asiantuntijoita kuin kansalaisia pöyristelemään Vuoren “kannanottoa”. Nämä kuitenkin esiintyivät lehtien palstoilla kuin olisivat putkahtaneet sinne puhtaasti omasta aloitteestaan. Ja koska jutuissa ei yleensä mainittu haastattelukysymyksiä, pimentoon jäi esimerkiksi, tulkitsivatko he eriarvoisuusrepliikin Vuoren omaksi kannaksi spontaanisti vai toimittajien johdatuksella. Ainakaan sen valossa, kuinka lehdet heidän lausuntojaan esittivät, he eivät näytä epäilleen *SK*:een painetun (tai heille siitä kerrotun?) autenttisuutta suhteessa siihen, mitä Vuori oli alunperin saattanut sanoa tai tarkoittaa.

Edelleen lehdistö oli pääkirjoituksillaan ja kolumneillaan avaamassa rangaistusharkintaa ja sen virittämää tuomiokehystä. Esimerkiksi *Pohjalainen* ja *TS* esittivät rangaistusvaatimuksen tiistaina 19.8. jo ennen kuin isokenkäisiltä oli saatu asiaan selkänöjaa. Olisikin odottanut, että myöhemmin rangaistusvaatimuksista kirjoittaessaan lehdet olisivat asettaneet itsensä niiden joukkoon, joiden tulkitsivat Vuoren eroa vaativan. Turha toivo. Esimerkiksi *HS*:n perjantain 22.8. uutisessa lueteltiin Ahtisaari, Häkämies ja Lehtimaja “Eeva Vuoren eroamispaineita” lisänneiden lausuntojen antajina. Mediaa ei katsottu arvolliseksi seuraan. Lehden lauantain 23.8. pääkirjoituksen mukaan *SK*:n haastattelu “sai monet oikeusoppineet ja poliitikot jyrkästi tuomitsemaan Vuoren ajatukset”. Mutta ei mediaa. *AL*:n perjantain 22.8. pääkirjoituksessa media oli mukana, mutta vain puhtaaksi pesun kohteena: “Eeva Vuori ei ole median uhri vaan hänen eroaan vaativat merkittävät kollegat.”

Median oman osuuden häivyttäminen näkyy kiinnostavasti myös tavassa, jolla lehdet puhuivat Vuori-mylläkästä. Seuraavassa muutama esimerkki:

- (1) *Hänen [Vuoren] eniten kohua herättänyt haastattelunsa Suomen Kuva-lehdessä varakkaiden ja köyhien syyllisyydestä on lisäksi saatettu ymmärtää väärin. Jos näin on käynyt, julkisuudessa on voitu jakaa tuomioita liian aikaisin. (IS, pääkirjoitus 22.8.)*
- (2) *Syyinä [Vuoren eropaineita lisänneisiin lausuntoihin] on ollut Vuoren julkisuudessa esittämä mielipide, joka on tulkittu niin, että hänen mielestään laki on rikkaalle toinen kuin köyhälle. (HS, uutinen 22.8.)*
- (3) *[...] Eeva Vuoren ympärillä käyty keskustelu on kiihtynyt pahasti ylikierroksille. Pimeästi maksetusta kesämökin kauppahinnasta on kasvanut tapahumaketju, joka uhkaa heilutella jopa perustuslakia. (HS, pääkirjoitus 23.8.)*

- (4) *Eeva-lehden kohuhaastattelun jälkeen syntyi kuva, että nimenomaan Juntunen olisi valinnut Eeva-lehden Eeva Vuoren julkitulon foorumiksi [...].*
(*IL*, uutinen 21.8.)

Nämä ovat niin tuiki tuttua lehtikieltä, että vaikuttavat äkkiseltään aivan viattomilta. Tarkemmin katsoen kuitenkin havaitsee, että esimerkiksi (1) kirjoittaja sivuuttaa muotoiluilla “on [...] saatettu ymmärtää” ja “on voitu jakaa” sen, ketkä ovat voineet ymmärtää haastattelun väärin ja jakaa tuomioita liian varhain. Näin median sille itselleen kiusallinen rooli sekä väärinymmärtäjänä että tuomitsijahätikkönä häipyä näkyvistä. Esimerkin (2) muotoilu “on tulkittu” häivyttää näkyvistä median roolin eriarvoisuusreppliikin tulkinnassa ja esimerkin (3) muotoilu “Vuoren ympärillä käyty keskustelu” jättää pimentoon keskustelun kävijät, ennen muuta median. Kaikissa näissä tapauksissa häivytystemppu on toteutettu käyttämällä verbin tai sen partisiippiimuodon passivointia.

Muitakin keinoja median häätämiseen näkyvistä löytyy. Esimerkin (3) muotoilu “keskustelu on kiihtynyt” muuntaa keskustelun itsestään toimivaksi, luonnonvoimaiseksi tapahtumaksi, jota median ei tarvinnut mitenkään lietsoa. Näin kirjoittaja voi moittia keskustelua “pahasti ylikierroksille” kiihtyneeksi ja sivuuttaa samalla edustamansa median osuuden asiaan. Saman esimerkin mukaan “kauppahinnasta on kasvanut” itsestään, median asiaan puuttumatta “tapahtumaketju, joka uhkaa heilutella jopa perustuslakia”. Ja esimerkin (4) mukaan kuva Juntusen roolista Vuoren ns. mediakonsulttina yksinkertaisesti vain “syntyi”, vaikka tosiasiaa tämän sittemmin vääräksi osoittautuneen kuvan “synty” menee puhtaasti median piikkiin. Näissä tapauksissa häivytystemppuna on hyödynnetty intransitiivirakennetta, joka pyyhkii tapahtumiin vastuulliset pois ja luo näin vaikutelmaa kuin tapahtumat kehkeytisivät itsestään. Transitiivirakenteen hyödyntäminen olisikin tuottanut esimerkkitapauksissa median kannalta peräti kiusallista tekstiä, kuten seuraavat uudelleenmuotoilut osoittavat:

- (3a) Media on kiihdyttänyt Eeva Vuoren ympärillä pyörittämänsä keskustelun pahasti ylikierroksille. Se on kasvattanut pimeästi maksetusta kesämökin kauppahinnasta tapahtumaketjun, joka uhkaa heilutella jopa perustuslakia.
- (4a) Eeva-lehden kohuhaastattelun jälkeen media synnytti kuvan, että nimenomaan Juntunen olisi valinnut Eeva-lehden Eeva Vuoren julkitulon foorumiksi [...].

Median osuus pyyhittiin näkyvistä myös sellaisilla transitiivirakenteilla, joissa toimijaksi asetettiin Vuoren haastattelu tai lausuma. Esimerkin (1) muotoilussa “Hänen [Vuoren] eniten kohua herättänyt haastattelunsa”

haastattelu on toimija, joka herätti kohun tarvitsematta siinä lainkaan median apua. Ja esimerkiksi *IS*:n (22.8.) uutisen muotoilussa, että Vuoren “lausunto herätti pahennusta”, lausunto on toimija ja sellaisena välitön viikappää synnyttämäänsä pahennukseen – media ei siis ollut asiassa kättilönä. Tällaisiin muotoiluihin sisältyy jo kuin pienoismallina se *syöttäköön itseään -kehys*, jonka laajempiin puitteisiin muun muassa *IS* ja *HS* sijoittivat tahtuman ennen sen häipymistä niiden palstoilta.

Siitä päätellen, kuinka lehdet esittivät haastattelemiensa henkilöiden puhetta, myös nämä olivat taipuvaisia sivuuttamaan lausunnoissaan median osuuden asiaan. Esimerkiksi *AL* (21.8.) kirjoitti uutisessaan, että “Heinonen haluaa selventää julkisuudessa liikkuneita tietoja Vuoren imago-konsultista”. Ehkä Heinonen tosiaan puhui pyöreästi julkisuudessa liikkuneista tiedoista. Tai jos hän puhui täsmällisemmin median kertomista tiedoista, toimittaja on avuliaasti pyöristänyt hänen sanansa median sivuuttavaan suuntaan. Mene ja tiedä. Vastaavia tapauksia löytyi aineistosta tuon tuostakin. Loppujen lopuksi ainoa henkilö, joka lausui tai jonka sallittiin lausua jotain median osuudesta asiaan, oli Vuori itse. Palaan hänen mediakritiikkiinsä ja sen kohtaloon kohta tarkemmin.

Edelliset esimerkit saattavat tuntua pikkuasioilta ja niiden tarkastelu silkalta saivartelulta. Mutta pienistä puroistahan jokikin kasvaa. Tässä jokea edustaa se johdonmukaisuus, jolla lehdistö karttoi kajoamasta omaan tai laajemmin median rooliin mylläkässä. Ihan aukotonta tämä ei tosin ollut. Nimittäin eräissä keskiviikon 20.8. uutisissa Vuoren STT-haastattelusta kuvattiin tuolloista tilannetta näin: “Erokehotuksia [Vuorelle] sinkoilee pääkirjoituksia myöten ja oikeusoppineet pöyristelevät.” Pääkirjoitusten (puhe lienee tiistain *Pohjalaisesta* ja *TS*:sta) patistelu eroon rohjetaan siis mainita, tosin sanan “myöten” vesittämänä. Sehän vihjaa siihen, että on syntynyt erokehotusten hyökyaalto, joka on imaissut jopa harkitsevaisia pääkirjoittajia myötänsä. Silti lehtiaineiston mukaan kukaan ei keskiviikkoon 20.8. tultaessa ollut kehottanut Vuorta eroamaan – paitsi *Pohjalainen* ja *TS* mainituissa pääkirjoituksissaan – eikä kukaan esittänyt erokehotusta myöhemminkään, vaikka lehdet tekivät ilmeisestikin parhaansa puristaakseen tuollaisia lausuntoja esiin tai ainakin, kuten on jo käynyt ilmi, tulkitakseen tietyt lausunnot erokehotuksiksi.

Torstain 21.8. uutisissa Ahtisaaren Vuori-kannanotosta mainittiin yleensä, että hän esitti sen tiedotustilaisuudessa. Toisaalta niissä vaiettiin siitä, että se herui häneltä vasta toimittajien sinnikkään penäämisen tuloksena. Poikkeuksen teki *AL* toteamalla, että kantansa Ahtisaari “toi kovan tiivaamisen jälkeen julki [...] tiedotustilaisuudessa”. Tosin siitä, ketkä tivasiivat, *AL*:kin vaikenä. Erikoista on, että perjantain 22.8. *AL*:ssa toimittajien heruttamista Ahtisaaren kannoista oli tullut kuin presidentin omasta aloit-

teestaan pitämä ”myllypuhe”, jota toimittaja arvioi sanoin ”Ahtisaaren ensimmäinen myllypuhe yllätti” otsikoidussa kommentissaan näin:

Presidentti Martti Ahtisaaren ensimmäinen myllypuhe yllätti kaikki. Se tuli arvaamatta ja asiasta, josta sitä vähiten odotettiin. Puheessa oli jotain hänen edeltäjiensä jyrähdyksenomaisuutta, mutta selkeä suuntaviittoitus jäi puuttumaan.

Mene ja tiedä, yrittikö toimittaja näillä muotoiluilla ironisoida Ahtisaaren vastahakoisuutta ilmaista kantansa jupakkaan.

Vuoren mediakritiikki ja sen kohtalo

Jo niin *Eeva*-lehden kuin *SK*:nkin haastatteluissa Vuori arvosteli tapaa, jolla media käsitteli hänen tapaustaan. Esimerkiksi *SK*:n haastattelussa hän nimesi sen ”mediaoikeudenkäynniksi”. Arvostelua hän jatkoi sekä lauantain 16.8. Vekkarahaastattelussa että tiistaina 19.8. *STT*:lle antamassaan haastattelussa. Jälkimmäisessä hän kohdisti kritiikin etenkin eriarvoisuusrepliikin synnyttämään mediakohuun korostaen yhtäältä, ettei repliikki kuvaa hänen mielipiteitään, ja selostaen toisaalta, mitä hän oli sillä pyrkinyt sanomaan. Näistä haastatteluista julkaisemissaan uutisissa lehden antoivat kritiikille palstatilaa, tosin enemmän tai vähemmän – jättiväthän *HS* ja *IS* esimerkiksi *STT*-haastattelu-uutisistaan pois kohdan, jossa Vuori selvensi sitä, mitä hän oli eriarvoisuusrepliikillä tarkoittanut.

Pääkirjoitus- ja kolumnipalstoillaan lehdet torjuivat Vuoren mediakritiikin suoralta kädeltä. Se nähtiin yksinkertaisesti pyrkimykseksi sysätä syy omien möhlysten tuottamasta tilanteesta median kontolle. Niinpä *HS* (19.8.) totesi pääkirjoituksessaan, että Vuoren ilmaisemaan huoleen mylläkän vaikutuksesta *KKO*:n arvostukseen ”hänellä on todellakin aihetta – ei kuitenkaan median vaan omien puheidensa vuoksi”. *Kansan Uutisten* (21.8.) kolumnisti puhui pilkallisesti marttyyri-Vuoresta, joka ”syyttää tiedotusvälineitä kaltoinkohtelusta”. Samaan sävyyn *TS*:n (23.8.) kolumnisti kutsui Vuorta ”median uhriksi”, joka ”pyrkii nyt marttyyriksi”. *Hämeen Sanomien* (22.8.) kolumnisti, joka ilmeisesti oli käsittänyt Vuoren potkut *KKO*:sta jo kirkossa kuulutetuiksi, kirjoitti puolestaan: ”Eeva Vuori syyttää potkuistaan häntä jahdanneita tiedotusvälineitä. Peiliin katsominen on vaikeaa korkeimman oikeuden jäsenellekin.” Mediasta puhumattakaan, li säisin.

Perustellessaan, ettei kyse ollut suinkaan median ajojohdista, esimerkiksi *AL* (22.8.) vetosi pääkirjoituksessaan siihen, että Vuoren tuomitsivat muut kuin media. Lehti luetteli pitkän rimpusun asiasta lausahtaneita isokenkäisiä ja kysäisi sitten vauvansiniset silmät viattomuutta sädehtien:

“Millainen väline ei olisi antanut tilaa heidän mielipiteilleen?” Siis kun isokenkäiset hinkuen tuppautuvat median ukselle, se päästää heidät nöyrästi sisään ja välittää heidän viestinsä siihen millään palstoillaan mitään lisäämättä tai siitä mitään poistamatta! Kaunis näyte herra Pilatuksen taidosta pestä kätensä. Samaan viattomuutta uhkuvaan sävyyn *IL* (21.8.) arveli pääkirjoituksessaan, että “eiköhän monikin lehti” olisi julkaissut Vuoren kantaa asiaan, jolloin hän “olisi voinut torjua heti väärinkäsityksiä”. Kirjoittajalta on mennyt nähtävästi täysin ohi se, että STT-haastattelussa Vuori juuri yritti oikeista väärinkäsityksiä mutta että näiden yritysten suhde mediaan oli sama kuin veden suhde hanhen selkään.

Vuoren STT-haastattelun puhe siitä, ettei eriarvoisuusrepliikki edusta hänen omaa kantaansa vaan hänen pohdintaansa Hemmingin motiiveista, kaikui kuuroille korville varmaan monista syistä. Tärkeimpiä lienee, että niin *SK*:n päätoimittaja Ruokanen (mm. *AL* 19.8. sekä *IL* ja *IS* 20.8.) kuin jutun tehnyt Saarikoskikin (mm. *IS* 20.8.) korostivat Vuoren hyväksyneen usean tarkistuksen jälkeen *SK*:n haastattelun. Nämä vakuuttelut loivat tietysti vaikutelmaa, että Vuori yritti jälkikäteen, kuin syntyneen äläkän säpsäyttämänä selittää tarkoittaneensa muuta kuin mitä moneen kertaan tarkistetussa haastattelussa luki (tarkemmin: mitä yhteyksistään irrotetussa eriarvoisuusrepliikissä luki). Epäuskottavalta vaikutti myöskin se Vuoren kertoma, että hän oli halunnut poistaa haastattelusta eriarvoisuusrepliikin tai ainakin lainausmerkit sen ympäriltä – olihan hän, hitto vie, itse tekstin hyväksynyt. *HäS*:n (23.8.) päätoimittaja Terttu Häkkinen tuskailikin kolumnissaan eriarvoisuusrepliikin alkuperäisen sanamuodon tultua julki: “Kumpaa tässä uskoisin, arvostamaani, jonkin verran tuntemaanikin pappia ja journalistia vai minulle täysin tuntematonta juristia.”

Mutta mitä haastattelun tarkistaminen oikeastaan tarkoittaa? Itse asiassa Ruokanen lausui tämän julki varsin selvästi saman *SK*:n 15.8. numeron kolumnissaan, jossa Vuoren haastattelu ilmestyi:

Oikeusneuvos Eeva Vuoren haastattelu tässä lehdessä on julkaistu noudattaen hyvän lehtimiestävän perinteitä: haastateltava on saanut nähdä osuutensa ennakolta, hänen huomautuksensa on kirjattu ja muutoksia on tehty toimituksen harkinnan mukaan. Tämän enempään lehtien ei pitäisi suostua.

Journalistin (4.9.97) kolumnissaan Timo Vuortama antoi tälle menettelylle siunauksensa. Haastateltu voi siis toivoa tai vaatia näitä tai noita muutoksia, mutta riippuu toimituksen harkinnasta, otetaanko ne varteen. Näin ollen ei ole todellakaan itsestäänselvää puhua Vuoren haastattelusta hänen tarkistamanaan ja hyväksymänään siinä sävyssä, että se on painettu juuri sellaisena kuin hän itse halusi. *SK*:n 29.8. numerossa Saarikoski toteasi eriarvoisuusrepliikkiin viitaten, että Vuori “on vain sanonut toivoneensa

– eikä edes vaatineensa – koko asian poisjättämistä”. Jää epäselväksi, viit-
taako tämä tarkistusvaiheeseen vai tilanteeseen haastattelun julkaisemisen
jälkeen. Joka tapauksessa Saarikosken kanta, että *SK*:n julkaisema “teksti
oli siis Vuoren hyväksymä, viimeistä sitaattimerkkiä myöten”, on kiis-
tanalainen, jos hän tarkoittaa, ettei Vuorella ollut eriarvoisuusrepliikkiin
yhtään poikkipuolista sanaa. Tätä puhe tarkistamisesta ja hyväksymisestä
on kuitenkin uskotellut.

Saarikosken ‘journalistinen koe’?

Mainitsin edellä, että erottamalla eriarvoisuuspuheen lähtökohdastaan ja
tekemällä siitä oman sitaatin Saarikoski antoi mahdollisuuden tarttua sii-
hen irrallisena repliikkinä ja tulkita se tällaisena Vuoren omaksi käsityk-
seksi. Ounastelin myös tämän tempun motiiveja. Mediakohun laannuttua
Saarikoski otti kysymyksen eriarvoisuusrepliikin tulkinnasta esiin sekä
mainitussa *SK*:n 29.8. jutussaan että *Journalistin* 4.9. jutussaan. Hänen
kertomastaan käy ilmi, että Vuori pohti repliikissä Hemmingin päätöstä.
Tämä tukee sitä, mitä Vuori itse sanoi asiasta STT-haastattelussaan. Saari-
kosken mielestä “koko sitaattikohussa onkin kyse siitä, että haastattelun
yksi sitaatti revittiin irti alkuperäisestä yhteydestään, ymmärrettiin ainakin
osittain väärin ja hakattiin sillä Vuorta päähän” (*Journalisti*, 4.9.). Aivan,
näinhän siinä kävi. Eli loppu hyvin, kaikki hyvin?

On kuitenkin aika erikoista, että Saarikoski astui valaisemaan asiaa
Vuoren kannalta myönteiseen suuntaan vasta jälkikäteen. Miksei hän as-
tunut esiin jo mediamylläköllä ollessa kuumimmillaan – siis silloin, kun leh-
det repäisivät eriarvoisuusrepliikin irti alkuperäisestä yhteydestään, ym-
märsivät sen ainakin osittain väärin ja hakkasivat sillä parhaillaan Vuorta
päähän? Tilaisuuksia olisi kyllä ollut. Esimerkiksi *IS* haastatteli Saarikoskea
keskiviikkona 20.8. juuri siihen Vuoren STT-haastatteluun liittyen, jossa
tämä oli tähdentänyt pohtineensa eriarvoisuusrepliikissä Hemmingin mo-
tiiveja. Mutta tästä Saarikoski ei pukahtanut mitään vaan keskittyi koros-
tamaan, että Vuori oli tarkistanut ja siten hyväksynyt haastattelun. Ehkä
häneltä ei muuta kysytty, ja hän ‘hyvään lehtimiestapaan’ vastasi vain sii-
hen, mitä kysyttiin.

Voi toki olla, että Saarikoski äkkäsi vasta jälkikäteen, mistä Vuori eriar-
voisuusrepliikissä puhui, mutta en itse oikein jaksa uskoa tähän. Kiehto-
vaksi arvoitukseksi jääkin, miksi hän ei ehittänyt varoittamaan toimittaja-
kollegoitaan, että nämä ovat menossa arveluttavaan suuntaan repäistessään
eriarvoisuusrepliikin irti yhteyksistään ja ymmärtäessään sen ainakin osit-
tain väärin. Olisiko niin, että rakentamalla eriarvoisuuskohdan haastatte-

lussa niin kuin rakensi ja olemalla puuttumatta sen tulkintaan mediakohun kiehuessa hän halusi tehdä yhteiskunnallisesti harvinaislaatuisten journalistisen kokeen paljastaakseen erinäisiä journalistisen käytännön luutumia? Niin tai näin, kokeen hän joka tapauksessa tuli tehneeksi, mistä ainakin itse olen hänelle suurkiitoksen velkaa.

Aprikoiteja mylläkän vaikutuksesta yleisöön

Saadakseni jotain tuntumaa Vuoren mediamyllytyksen vaikutuksista yleisöön pyysin syksyllä 1997 tutkimustyön kursilleni ja seminaariini osallistuneita opiskelijoita kirjoittamaan, mitä heille oli jäänyt mieleen tapauksesta, etenkin sen elokuisista käännteistä. Tämä tapahtui syyskuun puolivälissä, vajaa kuukausi siitä, kun mylläkki oli kiihkeimmillään. Sain kokoon 27 muistelusta – kovin pieni määrä yleistysten tekemiseksi. Lisäksi vastaajat olivat jo opintojensa vuoksi journalismiin perehtyneitä ja oletettavasti myös siitä kiinnostuneita. Joka tapauksessa aineiston erittely tuotti joukon kiinnostavia havaintoja samalla kun se tarjosi joitakin mahdollisuuksia arvioida, kuinka mediamyllyläkki on saattanut vaikuttaa yleisöön laajemminkin.

Ensinnäkin se, mitä tapauksesta oli jäänyt vastaajien mieleen, vaihteli suuresti: jotkut eivät muistaneet siitä paljoakaan kun taas toisten mieleen se oli jäänyt seikkaperäisestikin. Monet edellisistä esittivät muistamattomuuteensa erityisiä syitä: yhdet eivät olleet Suomessa elokuussa, toisia tapaus ei kiinnostanut jne. Kiintoisaa sinänsä, että vähäistä tietämystä oli pakko puolustella. Edelleen vaihteli se, mitkä tapauksen vaiheet tai puolet olivat jääneet mieleen. Yhdet muistivat hyvin elokuisen mylläkän, mutta eivät niinkään tapauksen aiempia käännteitä; toisten mieleen taas olivat tarttuneet paremmin sen alkuvaiheet kuin sen tuoreimmat käännteet.

Ylimalkaisimmillaan tapauksesta oli jäänyt mieleen, että Vuori on joku isokenkäinen juristi, jonka nimi on yhdistetty joihinkin hämääriin puuhiin ja josta media on tästä syystä kohissut. Tapauksen eri vaiheiden ja puolien muistaminen noudatteli karkeasti sitä, missä määrin media oli kiinnittänyt niihin huomiota. Esimerkiksi Vuoreen (ainakin median tulkitsemina) kriittisesti suhtautuneet olivat jääneet useampien mieleen kuin tapausta toiselta kannalta tarkastelleet – heitähän ei itse asiassa ollut muita kuin prof. Pekka Koskinen Ahtisaaren, Håkämiehen, Heinosen, Lehtimajan ynnä muiden vastapainona. Moni muisti eriarvoisuusrepliikin sellaisena kuin se oli *SK*:n haastattelussa – sitähän media oli puinut pitkin ja poikin – kun taas harva oli pannut merkille sen mediassakin vähälle huomiolle jääneen alkuperäisen sanamuodon. Ja vain pari muisti, mitä se merkitsi repliikille

heti alkuun kiteytyneen tulkinnan kannalta. Näiltä osin tulokset noudattelevat nk. päiväjärjestyskoulukunnan näkemyksiä median vaikutuksista.

Kiintoisin tulos oli, että vastaajien suhtautuminen Eeva Vuoreen oli yhteydessä siihen, miten paljon tapauksesta oli jäänyt mieleen. Tätä suhtautumista oli mahdollista arvioida sen perusteella, kuinka vastaajat häntä ja koko tapausta kuvasivat. Kielteistä suhtautumista edustaa esimerkiksi seuraava luonnehdinta:

Vaikken ole perehtynyt juristi Wuoresta kirjoitettujen juttujen sisältöön, hänen nimensä herättää heti mielikuvia: hahmottelen mielessäni kuvan ovelasta, röyhkeästä, kylmästä naisesta, jonka päätä koko Suomi vaatii vadille. Sääliä tai myötätuntoa ei mielikuvini sisälly lainkaan.

Lievemmän kielteistä eli kielteiseen kallistuvaa suhtautumistapaa edustaa taas seuraava näkemys Vuoren toiminnasta haastatteluissa:

... ihmettelin sitä, minkä ihmeen takia Eeva Vuori päätti palkata lehdistöneuvojan itselleen ja hankkia julkisuutta, varsinkin kun haastatteluissa hän vain syytteli ja vihjaili tyyliä (esim. Eeva-lehden haastattelu). Suomen Kuvalehden haastattelu oli vieläkin pahempi julkisuuskuvan kannalta.

Myönteiseen kallistuvaa suhtautumistapaa edustivat vastaajat, jotka ymmärsivät Vuorta tai osoittivat hänelle myötätuntoa, kuten esimerkiksi seuraava vastaaja:

Seurasi hirvittävä älämölö... Ei ollut sellaista instanssin edustajaa, joka ei olisi kiirehtinyt jossain mediassa Eeva Vuorta "vakavasti harkitsemaan eroa" tai "vetämään itse omat johtopäätöksensä". Niin Eeva Wuoresta tuli tiedotusvälineiden uhri. Opetus on, ettei median kanssa ole leikkimistä. En muista kuka tokaisi, että julkisuudessa asiat banalisoituvat, mutta niin se vain taitaa olla.

Yksikään vastaajista ei suhtautunut Vuoreen kiistattoman myönteisesti. Kolmasosa tarkasteli Vuorta ja itse tapausta viileän neutraalisti kallistumatta siinä suuntaan tai toiseen.

Taulukossa 1 on esitetty tällaisin perustein rakennetun suhtautumismuuttujan jakaumat tapauksesta vähän, keskimääräisesti ja paljon muistavien joukoissa.

Taulukko 1.

Suhtautuminen Eeva Vuoreen sen mukaan, kuinka paljon tapauksesta Vuori on jäänyt mieleen (N=27).

Suhtautuminen Eeva Vuoreen	Tapauksesta Vuori on jäänyt mieleen			
	vähän	keskimäärin	paljon	yhteensä
kielteinen	57	8	0	19
kielteiseen kallistuva	14	61	14	37
neutraali	29	31	43	33
myönteiseen kallistuva	0	0	43	11
myönteinen	0	0	0	0
	100%	100%	100%	100%
(N=)	(7)	(13)	(7)	(27)

Suunta siis on, että mitä vähemmän tapauksesta oli jäänyt mieleen, sitä kielteisemmin Vuoreen suhtauduttiin, ja mitä enemmän tapauksesta oli jäänyt mieleen, sitä myönteisempää oli suhtautuminen. Mitä tästä sitten voi päätellä? Nähdäkseni ainakin sen, että ne, joiden mieleen tapauksesta on jäänyt paljon, ovat seuranneet mediamylläkkää ilmeisen tiiviisti ja panneet tällöin merkille myös niitä Vuoren puolesta puhuneita seikkoja – esimerkiksi eriarvoisuusrepliikin alkuperäisen sanamuodon – joita media nosti esiin, jos kohta paljon säästeliäämmin kuin häntä vastaan puhuneita seikkoja. Vuoren puolesta puhuneiden seikkojen huomaaminen on epäilemättä ollut omiaan suhteellistamaan asennoitumista häneen. Tästä näkökulmasta median toiminta lienee myös näyttänyt kerrassaan suhteettomalta. Tapauksesta paljon muistaneet suhtautuivatkin mediaan keskimäärin muita kriittisemmin.

Taas ne, joiden mieleen tapauksesta oli jäänyt vähän, lienevät panneet mylläkästä merkille vain ‘jäävuoren huipun’ – siis Vuori-kielteiset äänenpainot mediassa – elleivät jopa imeneet vaikutelmiaan ja arvioitaan vallinneesta yleisestä Vuori-kielteisestä ilmapiiiristä. Kertoihan muun muassa kielteisestä suhtautumistavasta esimerkkinä käyttämäni vastaaja, ettei hän ollut perehtynyt Vuoresta kirjoitettujen juttujen sisältöön – hän ei ollut elokuussa Suomessa – mutta silti hänelle oli syntynyt tästä kielteinen mielikuva. Huomiota kiinnittää lisäksi, että nekään tapauksesta vähän muistavat, jotka lienevät kuitenkin törmänneet siihen mediassa, eivät muistaneet yhtäkään Vuoren puolesta puhunutta seikkaa. Tosin heidän muistikuvansa olivat yleensäkin summittaisia.

Tulos antaa mahdollisuuden arvioida mediamylläkkän vaikutusta yleisöön laajemminkin. Nimittäin sillä perusteella, että vastaajajoukkoni oli vinoutunut journalismiin perehtyneiden ja (oletettavasti) siitä kiinnostuneiden suuntaan, voi otaksua, että heistä edustavimpia ‘suureen yleisöön’ nähden ovat ne, joiden mieleen tapauksesta oli jäänyt vähän tai enintään keskimääräisesti. Näin ollen yleisön mielikuvat tapaus Vuoresta lienevät kallistuneet samaan suuntaan kuin heillä. Niinpä mediamylläkkän voi ajatella ruokkineen yleisössä kielteiseksi sävyttynyttä kuvaa Vuoresta, ehkä jotakuinkin siihen tapaan kuin aineistossani tapauksesta vähän tai keskimääräisesti muistavien ryhmissä.

Tähän suuntaan viittaa myös erään tutkimustyön kurssilleni osallistuneen kertomus. Vähän viestimiä seuranneena hänen mielikuvansa Eeva Vuoresta oli ollut kielteiseen suuntaan sävyttynyt ja hän oli kirjoittanut oman muisteluksensa tässä hengessä. Perehtyminen Vuori-aineistoon kursilla oli kuitenkin saanut hänet tarkistamaan kantaansa, ja tästä kimmokkeen saaneena hän oli kysellyt sukulaisiltaan, mitä näille oli jäänyt mieleen tapaus Vuoresta. Ja aivan: heidän mieleensä oli jäänyt lähinnä vain eriar-

voisuusrepliikki sen tulkinnan mukaisena, joka sille lehdistössä heti alkuun kiteytyi – siis että Vuori pitää saman rikoksen tehneitä rikkaita pienempinä syyllisinä kuin köyhiä.

Lukuisistakin syistä tällä tulkinnalla oli hyvät mahdollisuudet juurtua ihmisten mieliin. Oikeusviranomaisten ratkaisusta huolimatta kansan syvät rivit lienevät epäilleet, ettei Eeva Vuori voinut olla tietämättä miehen veronkierrosta. Ja hyvätuloiselta, joka on selvinnyt rötöksestä kastumatta, on vain loogista odottaa rikkaita lain edessä suosivia mielipiteitä. Mutta edellytys tulkinnan juurtumiselle kansan mieliin oli tietysti, että se esitettiin julkisesti. Kehystämällä asian heti alkuun niin kuin teki lehdistö vangitsi samalla varmaankin ison osan yleisöstä tämän tulkinnan taakse. On erittäin tärkeää, että media pitää valppaasti silmällä isokenkäisten tekoja ja toimia, mutta sen pitäisi tapahtua pitävin perustein. Tässä näin ei ikävä kyllä käynyt. Tuloksena oli – päätoimittaja Hannu Olkinuoran (*AL* 24.8.) kriittiset sanat koko lehdistö- ja muuhunkin mediakenttään yleisääkseni – “huonoa journalismia”.

*YTT Veikko Pietilä on professori
Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.*